

(Bavarsko)visokonemške in (karnijsko)furlanske jezikovne prvine v rezijanski antroponimiji

Matej Šekli

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 2, SI 1000 Ljubljana;
ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Novi trg 4, SI 1000 Ljubljana,
matej.sekli@guest.arnes.si

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.8.2022.11>

ISBN 978-961-286-684-6

V rezijanskem narečju (koroške/severne narečne ploskve oz. primorske narečne skupine) slovenskega jezika se pojavljajo antroponimi, tj. osebna imena, z jezikovnimi prviniami sosedskih jezikov oz. njihovih narečij, namreč (bavarske) visoke nemščine in predvsem (karnijske) furlanščine. V prispevku je rezijanska antroponimija, in sicer na primeru osebnih imen, dokumentiranih v družinskih in hišnih imenih v kraju Solbica/Stolvizza, predstavljena s stališča jezikov v stiku. Rezijanska osebna imena s tujejezičnimi prviniami so analizirana tako s stališča jezika prejemnika kot s stališča jezikov dajalcev, in sicer zgodovinskojezikoslovno kontekstualizirano na besedotvorni in glasovni ravni.

Ključne besede: etimologija, imenoslovje, antroponimija, družinsko ime, hišno ime, slovenski jezik, rezijansko narečje, Solbica/Stolvizza

The Slovenian dialect of Resia/Rezija (classifiable as belonging to the Carinthian/Northern dialect base and the Littoral dialect group of Slovenian) features several cases of personal names containing elements that are clearly borrowed from neighbouring languages and their dialects, viz. (Bavarian) High German and, to an even greater extent, Carnian Friulian. In the article, Resian anthroponymy, more particularly Resian personal names still preserved in family and house names in Stolvizza/Solbica, is viewed through the prism of language contact. Such names are analysed from the point of view of the receiving language as well as the donor languages involved and contextualized in the diachronic linguistic perspective, paying special attention to word formation and (historical) phonology.

Keywords: etymology, onomastics, anthroponymy, family name, house name, Slovenian, Resian, Stolvizza/Solbica

Rezijansko narečje slovenskega jezika v stiku z (bavarsko) visoko nemščino in (karnijsko) furlanščino

Rezijansko narečje slovenskega jezika je zgodovinsko prisotno v dolini Rezije (sln. Rezija, it. Resia, furl. Resie, nem. Resien).¹ Gledano geneolingvistično po svojih starejših jezikovnih inovacijah spada v koroško/severno narečno ploskev (bazo), po mlajših jezikovnih pojavih pa v primorsko narečno skupino (grupo) slovenskega jezika. Rezijanski krajevni govori se delijo v dve podskupini, in sicer sta vzhodna rezijanska govora krajev Solbica/Stolvizza in Osojane/Oseacco (slednji s podgovoroma krajev Korito/Coritis in Učjá/Uccea), zahodna rezijanska govora pa krajev Njiva/Gniva (s podgovorom zaselka Lipovec/Lipovaz) in Bila/San Giorgio. Gledano sociolingvistično ima rezijansko narečje vlogo krajevnega knjižnega jezika, ki zaradi odsotnosti »krovnega« slovenskega knjižnega jezika v dolini ob dominantnem italijanskem knjižnem jeziku opravlja pomožno vlogo sredstva za sporazumevanje v javnih položajih, in sicer z zelo omejenim naborom funkcijskih zvrsti. To stanje je posledica predvsem zgodovinske izkušnje tega prostora.

Rezija podobno kot zgornje Terske in Nadiške doline (it. Valli del Torre, Valli del Natisone, furl. Vadalis dal Tor, Valadis dal Nadison) leži na zahodnem zemljepisnem obrobju slovenskega jezikovnega prostora. Skozi zgodovino je bila večino časa od slednjega političnoupravno ločena z državno mejo ter je (bila) politično- in kulturnozgodovinsko tesno povezana s Furlanijo (it. Friuli, furl. Friûl, nem. Friaul).²

Furlanija je bila med letoma 568 in 774 del Italskega kraljestva Langobardov, leta 774 je bila vključena v frankovsko državo Karla I. Velikega (768–814), med 1077 in 1420 pa je bila kot patriarhatska država pod posvetno oblastjo Oglejskega patriarha vezana na Sveto rimsko cesarstvo nemške narodnosti. Podobno kot prej furlanski vojvode in grofje so bili tudi oglejski patriarhi po večini iz plemiških družin z nemškega jezikovnega območja (prim. njihova osebna imena kot Sigehard (1068–1077), Bertold IV. Andeški (1218–1251), Markvart (1365–1381)). Nemški jezik je bil tedaj v Furlaniji razširjen zlasti med višjimi sloji prebivalstva. Posledično je za

---

¹ Rezijansko narečje je najbolj natančno predstavljeno v narečjeslovnih delih in kodifikacijskih priročnikih rezijanskega krajevnega knjižnega jezika Hana Steenwijka (prim. Steenwijk 1992, 1994, 1999, 2005). Za natančnejšo opredelitev rezijanskega narečja z geneo- in sociolingvističnega vidika prim. Šekli 2015, 2018: 75–77, 324–325.

² Za zgodovino Furlanije v srednjem veku prim. Štih (2016: 70–73), za pregled celotne furlanske zgodovine pa Maniaco (2007).

vso to dobo v rezijanščini (podobno kot drugod na slovenskem jezikovnem prostoru do konca prve svetovne vojne) možno zaznati močen jezikovni vpliv (bavarske) stare in srednje visoke nemščine (nem. bairisches Althochdeutsch, bairisches Mittelhochdeutsch).³

V Furlaniji je »nemškemu« sledilo »romansko« obdobje prevladujoče vezanosti na političnoupravne tvorbe s središči v romanskem jezikovnem prostoru. Med letoma 1420 in 1797 je bila pod Beneško republiko, nato razen kratke Napoleonove dobe v Avstriji, od 1866 pod Italijo. V tem času se je na slovenski jezik v stiku z romanskim jezikovnim svetom okrepil jezikovni vpliv furlanskega jezika (it. il friulano, furl. il furlan) in kolonialne beneške italijanščine (it. il veneto coloniale, furl. il venit coloniâl).⁴ V Reziji je močno zaznavno jezikovno prevzemanje iz zemljepisno in posledično družbeno stične karnijske/severne furlanščine (it. il friulano carnico), ki je zgodovinsko prisotna v pokrajini Karnija (it. Carnia, furl. Cjargne) ob zgornjem toku reke Tilment (it. Tagliamento, furl. Tilment) in ob reki Beli (it. Fella, furl. Fele, nem. Fellach), natančneje (jezikovnega »predhodnika« današnjega) belskega/vzhodnoalpskega narečja (it. il friulano del Fella, il friulano carnico alpino orientale) osrednje-vzhodne karnijske furlanščine (it. il friulano carnico centro-orientale).⁵ Neposreden jezikovni vpliv, tj. brez furlanskega posredništva, kolonialnega beneškega narečja italijanskega jezika, ki je (bilo) občevalni jezik v večjih mestnih središčih Furlanije (in priobalne Istre), v rezijanskem narečju ni zaznaven.

Dvojnost jezikovnih vplivov, tj. (bavarsko)visokonemškega in (karnijsko)furlanskega, na rezijansko narečje, se odraža tudi v rezijanskih antroponimih, tj. osebnih imenih. Številna rezijanska osebna imena namreč izkazujejo (bavarsko)visokonemške in (karnijsko)furlanske jezikovne prvine, pri čemer je v dokumentiranem jezikovnem gradivu delež jezikovnih prvin nemškega izvora manjši, delež furlanskih jezikovnih prvin pa precej večji. Gre predvsem za prevzeto besedje, in sicer tako za prevzeta osebna imena

³ Nemške izposojenke v narečni in knjižni slovenščini so bile doslej najbolj natančno obdelane slovarsko v Striedter-Temps (1963), Jazbec (2007), Bezljaj (1976, 1981, 1995, 2005, 2007), Snoj (¹1997, ³2016), Furlan (2013). Za lastnosti bavarske visoke nemščine prim. Kranzmayer (1956), za pomenska polja nemških izposojenk v slovenščini Šekli (2015), za relativno in absolutno kronologijo (bavarsko)stara- in -srednjevisokonemških izposojenk v slovenščini pa Šekli (2020).

⁴ Za lastnosti romanskih jezikov in njihovih narečij v preteklosti in sedanjosti, tudi tistih v zemljepisnem in družbenem stiku s slovenščino, prim. Skubic (2002, 2007), za starejši romanizme v slovenščini Šega (1998, 2007, 2013), za mlajše romanizme (iz furlanskega jezika ter beneške in knjižne italijanščine) v slovenščini pa Šekli (2013).

⁵ Furlanščina je predstavljena v Frau (1984, 1989: 563–645) in Skubic (2002: 144–155).

kot tudi za prevzeta občna imena, iz katerih so bila v rezijanščini tvorjena osebna imena. V pričujočem prispevku je rezijanska antroponimija, in sicer na primeru osebnih imen, dokumentiranih v družinskih in hišnih imenih v kraju Solbica/Stolvizza⁶ predstavljena s stališča jezikov v stiku. Rezijanska osebna imena s tujejezičnimi prvinami so analizirana tako s stališča jezika prejemnika kot s stališča jezikov dajalcev, in sicer zgodovinskojezikoslovno kontekstualizirano na besedotvorni in glasovni ravni.

Jezikovne lastnosti rezijanskih osebnih imen s tujejezičnimi prvinami

Rezijanska osebna imena s tujejezičnimi prvinami so na značilnih vzorčnih primerih analizirana s stališča jezika prejemnika, torej rezijanskega narečja. Prikazane so njihove besedotvorne in glasovne lastnosti.

Besedotvorne lastnosti rezijanskih osebnih imen s tujejezičnimi prvinami

Rezijanska osebna imena s tujejezičnimi prvinami gledano slovarsko (leksikalno), in sicer oblikovno (formalno) in pomensko (semantično), izkazujejo različne vrste prevzetega besedja (leksike). Prevzete besedijske (leksikalne) prvine so po izvoru lastna, natančneje osebna, in občna imena. Sledi prikaz obeh vrst prevzetega besedja in njegovega nadaljnjega besedotvornega spreminjanja v jeziku prejemniku. Predstavljeni teoretično-metodološki model jezikoslovne analize osebnih imen je možno aplicirati tudi na gradivo poljubnega jezika in njegovih narečij ter je po principu »od konkretnega k splošnemu« zato lahko prispevek k teoriji in metodologiji preučevanja jezikov s stiku (namesto konkretnih jezikovnih sistemov sta zato uporabljana strokovna izraza *jezik dajalec* in *jezik prejemnik*, pri čemer je pojem *jezik* razumljen v tipolingvističnem pomenu 'jezikovni sistem').

---

⁶ Gradivska podlaga prispevka je nabor rezijanskih družinskih in hišnih imen v kraju Solbica, ki so bila dokumentirana in etimološko analizirana v Šekli 2021, kjer je navedena tudi obsežna strokovna literatura. Rezijansko občnoimensko narečno gradivo je iz Steenwijk 2005, ponekod dopolnjeno v okviru avtorjeve terenske raziskave; kjer ni navedeno drugače, gre za narečni krajevni govor Solbice. Rezijanske narečne oblike so podane v skladu z uradnim rezijanskim pravopisom (Steenwijk 1994) (edina izjema je zapisovanje neneglašenega glasovnega zaporedja [ou] z <öw> in ne z <ow>, npr. *Tigöw ['t_igou]), v oglatih oklepajih pa je naveden izgovor, zapisan v skladu z novo slovensko nacionalno fonetično transkripcijo, ki se uporablja npr. v publikaciji *Slovenski lingvistični atlas* (SLA 2011–2016)).

Lastno ime (*nomen proprium*), natančneje osebno ime, prevzeto iz jezika dajalca v jezik prejemnik, se v lastnih imenih jezika prejemnika lahko pojavlja v naslednjih oblikah:

- (1) osebno ime (v nekrnjeni, krnjeni, izpeljani nekrnjeni, izpeljani krnjeni obliki) je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem ni bilo ne okrnjeno ne izpeljano: nem. *Jakob*, furl. *Jacum* → rez. **Jokup* > *Jokop* [ˈjɔkɔp], rod. ed. *Jokupa* [ˈjɔkupa]; furl. *Bèrtul* → rez. **Bertul* > *Bertol* [ˈbertol], rod. ed. *Bertula* [ˈbertula]; furl. **Butìn* → rez. *Butìn* [buˈtɪn], rod. ed. *Butìna* [buˈtɪna]; furl. **Frêd* (> *Frêt*) → rez. *Frëjd* [fˈrɛjt], rod. ed. *Frëjda* [fˈrɛjda]; furl. **Gjildi* → rez. *Ġildi* [ˈʒɪldə], rod. ed. *Ġildina* [ˈʒɪldina]; furl. *Carlèt* → rez. *Karlèt* [karˈlɛt], rod. ed. *Karlëta* [karˈlɛta]; furl. **Menegàt* → rez. **Managat* > *Managet* [manaˈgɛt], rod. ed. *Managata* [manaˈgata]; furl. *Milio* → rez. *Miljö* [ˈmiljɔ], rod. ed. *Milja* [ˈmilja]; furl. **Tigo* → rez. **Tig* > **Tyg* [ˈtək], rod. ed. **Tiga* > **Tiga* [ˈtɪga] (posredno izpričano v hišnem imenu *Ta-par Tigu* [ˈta pər ˈtɪgu], *Ta-par Tygu* [ˈta pər ˈtəgu]); furl. **Vergulìn* → rez. *Vargulìn* [varguˈlɪn], rod. ed. *Vargulìna* [varguˈlɪna];
- (2) osebno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem se pojavlja v krnjeni obliki (krn), pri čemer ni povsem jasno, ali je do krnitve prišlo v jeziku dajalcu ali jeziku prejemniku: furl. *Massimilián* → rez. **Šimiljan* > *Šimiljon* [šimilˈjɔn], rod. ed. *Šimiljona* [šimilˈjɔna];
- (3) osebno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem je iz tega imena z izpeljavo nastalo novo ime: v rezijanščini je npr. zelo tvorna zložena pripona *-č-ić* [čǎć] (knj. sln. *-č-ič*), ki izpeljanki na imenski besedotvorni podstavi daje manjšalni pomen, pri osebnih imenih so tako tvorjeni patronimiki (očetova imena) in metronimiki (materina imena): furl. *Marìn* → rez. *Marìn* [maˈrɪn], rod. ed. *Marìna* [maˈrɪna] → *Marìnčič* [maˈrɪnčǎć], rod. ed. *Marìnčiča* [maˈrɪnčiča]; furl. *Simón* → rez. *Šimun* [šiˈmun], rod. ed. *Šimuna* [šiˈmuna] → *Šimunčič* [šiˈmunčǎć], rod. ed. *Šimunčiča* [šiˈmunčiča];
- (4) osebno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem je bilo krnjeno in izpeljano (izpeljanka krna, tj. hipokoristik): nem. *Johannes* → sln. *Janež/Janez* → *Jan* → *Jank*, *Janko*, *Janka*, rez. **Janka* > **Jonka* (posredno izpričano v družinskih imenih rez. im. mn. m **Jankini* > *Jonkini* [ˈjɔnkini] na Solbici in **Jankini* > *Ankine* [ˈankine] v Osojanah).

Občno ime (*nomen appellativum*), prevzeto iz jezika dajalca v jezik prejemnik, se v lastnih imenih jezika prejemnika lahko pojavlja v naslednjih oblikah:

- (1) občno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem je bilo polastnoimenjeno: srvnem. *mesnære* ‘cerkovnik’ → nar. sln. *měžnar*, rod. ed. *měžnarja* = rez. *měžner* [‘měžner], rod. ed. *měžnarja* [‘měžnarja] ‘cerkovnik’ → *Měžner* [‘měžner], rod. ed. *Měžnarja* [‘měžnarja]; furl. *cavòce*, *cavòç*, *còce* ‘buča’ → rez. *kogoča > *kooča* [ko’oča] ‘buča’ → *Kogoč > *Kooč* [ko’oč], rod. ed. *Kogoča > *Kooča* [ko’oča];
- (2) občno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem je bilo iz njega tvorjeno, navadno izpeljano, osebno ime: srvnem. *drec*, nem. *Dreck* ‘umazanija’ → nar. sln. *drèk*, rod. ed. *drekà* = rez. *drèk* [d’rèk], rod. ed. *draka* [dra’ka] ‘drek’ (knj. sln. *drèk*, rod. ed. *dréka*) → *Drikec* [d’rikec], rod. ed. *Drikaca* [d’rikaca],⁷ stfurl. *carneł *‘Karnijec, tj. prebivalec Karnije’ (posredno izpričano v lastnem imenu furl. *Carneł* (> *Carnièl*)) → rez. *Karnèl* [kar’něl], rod. ed. *Karnèla* [kar’něla].⁸

Pogosto je tako rekoč nemogoče z gotovostjo določiti, ali je bil neki samostalnik iz jezika dajalca prevzet še kot občno ali že kot lastno ime, pri čemer odsotnost prevzetega občnega imena v jeziku prejemniku lahko (ni pa nujno, saj je pozneje lahko prišlo do izgube prevzetega občnega imena) kaže na to, da gre za prevzeto lastno ime (furl. *picòl*, *pecòl* ‘pecelj; količ, opornik, opora; grič, strmina, pobočje’ → rez. *Pikòl* [pi’kòl], rod. ed. *Pikòla* [pi’kòla]).

⁷ Pri osebni imeni rez. *Drikec*, rod. ed. *Drikaca* je prišlo do posplošitve samoglasniške kolikosti oz. kakovosti odraza *e*-jevskega samoglasnika v korenu iz odvisnih sklonov v imenovalnik (*drèk₂, rod. ed. *drekà (b) → *drek₂bcb, rod. ed. *drèk₂ca (D) > rez. *drakec [‘dra’kec], rod. ed. *drikca [‘d’rikca] (: knj. sln. *drèkec*, rod. ed. *drèkca*) in do posplošitve samoglasnika v priponi iz imenovalnika v odvisne sklone (rez. *drikec* → rod. ed. *drikaca*). Prim. podobno posplošitev odraza *o*-jevskega samoglasnika v korenu (*nòr₂ m, *norà ž (b) (> nar. sln. *nòr* m, *norà* ž = rez. *nòr* [‘nòr] m, *nora* [no’ra] ž (knj. sln. *nòr* m, *nóra* ž)) → *nor₂bcb, rod. ed. *nòr₂ca (D) > rez. *norec [‘no’reç], rod. ed. *nurca [‘¹nurca] (: knj. sln. *nórec*, rod. ed. *nórca*) ≥ rez. (*za nurca*).

⁸ Razlikovanje med občnim in lastnim imenom je v različnih jezikoslovnih tradicijah različno. Imena prebivalcev pokrajin so npr. v romanskih jezikih definirana kot občna imena in se pišejo z malo začetnico (furl. *cjargnèl* ‘Karnijec’), medtem ko so v slovenskem jeziku obravnavana kot skupna človeška lastna imena bitij (antroponimi) in se zapisujejo z veliko začetnico (rez. *Čarnjèl* [čar’něl], rod. ed. *Čarnjèla* [čar’něla] ‘Karnijec’).

Glasovne lastnosti rezijanskih osebnih imen s tujejezičnimi prvinami

Rezijanska osebna imena s tujejezičnimi prvinami so bila po prevzemu oziroma po svojem nastanku podvržena vsem glasovnim spremembam, do katerih je v narečnem krajevnem govoru Solbice prišlo po vključitvi v jezikovni sistem tega. Najznačilnejše glasovne spremembe so naslednje:

- (1) slovenski kratki naglašeni samoglasniki v nezadnjih zlogih so se v se-vernih slovenščini, tj. koroški narečni ploskvi, podaljšali (to je t. i. pozno daljšanje, 16. stoletje), pri čemer se v rezijanskem narečju tako nastalo kolikostno nasprotje kratko proti dolgo odraža kot kakovostno nasprotje široko proti ozko: nem. *Schloss* 'ključavnica' → rez. *žlos* [ž'los] : rod. ed. *žlosa* [ž'lɔsa] 'ključavnica'; *Ploc* [p'loc] : rod. ed. *Ploca* [p'lɔca]; rez. *Kogôč > *Kooč* [ko'oč], rod. ed. *Kogôča > *Kogóča > *Kooča* [ko'oča];
- (2) slovenski prednaglasni *e*-jevski samoglasniki so se v vzhodnih rezijanskih krajevnih govorih znižali v *a* (prednaglasno *e*-jevsko akanje): psl. *pětelinъ, rod. ed. *pětelína > nar. sln. *petelìn*, rod. ed. *petelína* = rez. *patalyn* [pata'lɔn], rod. ed. *patalina* [pata'lina] 'petelin' (knj. sln. *petélin*, rod. ed. *petelína*); furl. *Vergulìn → rez. *Vargulìn* [vargu'lɪn], rod. ed. *Vargulina* [vargu'lina];
- (3) slovenski naglašeni in nenaglašeni kratki *i v (odprtem in zaprtem) zadnjem zlogu se je v krajevnem govoru Solbice znižal v poglasnik *ə*: psl. *mýšь, rod. ed. *mýši (a) > knj. sln. *mīš*, rod. ed. *mīši* = rez. *miš > *myš* [məš], rod. ed. *mīši* [mɪšɛ] 'miš'; lat. TEMPUS) > it. *tèmpo*, furl. *tìmp* 'čas; vreme' → rez. *tìmp > *tymp* [təmp], rod. ed. *tìmpa* [tɪmpa] 'čas; vreme'; furl. *Tìgo → rez. *Tig > *Tyg [tək], rod. ed. *Tiga > *Tiga [tɪga]); *Žminìnk > *Žminynk* [žmi'nɔnk], rod. ed. *Žmininka* [žmi'ninka]; *Ġildi* [ʒɪldə], rod. ed. *Ġildina* [ʒɪldina];
- (4) slovenski naglašeni in nenaglašeni kratki *u v (odprtem in zaprtem) zadnjem zlogu se je v krajevnem govoru Solbice znižal v široki *o*: psl. *kúpъ, rod. ed. *kúpa (a) > knj. sln. *kùp*, rod. ed. *kúpa* = rez. *kop* [kop], rod. ed. *küpa* [kupa] 'kup'; psl. *vъzdvignoti 'dvigniti gor' > *vzdignuti > rez. *wzdinot* [wzdɪnot] 'dvigniti', *vzdignul > rez. *wzdinol* [wzdɪnɔl] (deležnik na *-l* moškega spola ednine) : *vzdignula > rez. *wzdinula* [wzdɪnula] (deležnik na *-l* ženskega spola ednine); furl. *àrbul* 'drevo' → rez. *arbul > *arbol* [arbol], rod. ed. *arbula* [arbula] 'drevo'; furl. *Bèrtul* → rez. *Bertul > *Bertol* [bertol], rod. ed. *Bertula* [bertula]; rez. *Jokup > *Jokop* [jokop], rod. ed. *Jokupa* [jokupa];
- (5) slovenski naglašeni in nenaglašeni kratki *a v zaprtem (ne pa tudi v odprtem) zadnjem zlogu se je v krajevnem govoru Solbice dvignil v

- široki *e*: psl. *rākъ, rod. ed. *rāka (a) > knj. sln. *rāk*, rod. ed. *rāka* = rez. *rek* [ˈrek], rod. ed. *raka* [ˈraka] ‘rak’; lat. PALATIUM > it. *palazzo*, furl. *palāç* ‘palača’ → rez. *palāç > *paleč* [paˈleč], rod. ed. *palača* [paˈlaça] ‘palača’; furl. *Menegāt → rez. *Managat > *Managet* [manaˈget], rod. ed. *Managata* [manaˈgata]; etimološko nejasno rez. *Ĝukāt > *Ĝuket* [ʒuˈket], rod. ed. *Ĝukata* [ʒuˈkata];
- (6) slovenski naglašeni *a v položaju ob nosnem soglasniku *m*, *n* in soglasniškem sklopu *ml* se je v rezijanskem dolgem zlogu v krajevnem govoru Solbice dvignil v nosnjeni (nazalizirani) *ō*: psl. *ključavnica > knj. sln. *ključavnica*, rez. *kjučonica* [kjuˈčōnica] ‘ključavnica’; rez. *Šimiljan > *Šimiljon* [šimilˈjōn], rod. ed. *Šimiljona* [šimilˈjōna]; zelo verjetno tudi rez. *Štompic* [šˈtōmpāc], rod. ed. *Štompica* [šˈtōmpīca];
- (7) slovenski *g je v krajevnem govoru Solbice šibel v smeri *g > *γ > *x > *h > **∅* (na postopno šibitev kažejo posamezni rezijanski krajevni govori, ki izkazujejo odraze vmesnih stopenj), tj. do popolne onemitve, ki je seveda prizadela tudi slovenski *x: psl. *gora ‘gora’ > knj. sln. *góra*, rez. *Bila göra* [ˈgōra], *Njiva hōra* [ˈhōra], *Osojane gōrä* [ˈγōrə], *Solbica öra* [ˈōra] ‘gora’; psl. *xlěvъ ‘hlev’ > knj. sln. *hlěv*, rez. *Bila liw* [ˈliw], *Njiva hliw* [hˈliw], *Osojane hliw* [xˈliw], *Solbica liw* [ˈliw] ‘hlev’; rez. *Bila kogoča* [koˈgōčā], *Njiva kohoča* [koˈhōča], *Osojane kogočä* [koˈγōčə], *Solbica *kogoča* > *kooča* [koˈōča] ‘buča’ → *Kogoč > *Kooč* [koˈoč], rod. ed. *Kogoča > *Kooča* [koˈōča]; rez. *Osojane Meneh* [ˈmenɛx], rod. ed. *Menihä* [ˈmenixə], *Solbica Meni* [ˈmenə], rod. ed. *Menia* [ˈmenia] ‘Dominik’; rez. *Osojane Durih* [duˈrɪx], rod. ed. *Durihä* [duˈrɪxə], *Solbica Duri* [duˈrɪ], rod. ed. *Durīa* [duˈrɪa] ‘Odorik’.

(Bavarsko)visokonemške prvine v rezijanskih osebnih imenih na Solbici

Zemljepisni in posledično družbeni jezikovni stik med (bavarsko) (staro in srednjo) visoko nemščino in slovenščino je v obeh jezikih, natančneje njunih narečjih, najbolj opazen v prevzetem besedju, in sicer tako občno- kot lastnoimenskem. Nemški jezikovni vpliv je v srednjem veku značilen za celoten slovenski jezikovni prostor, nemške izposojenke iz tega obdobja se namreč pojavljajo v vseh slovenskih narečjih, tudi tistih, ki so (bila) v stiku tudi z drugimi slovenščini stičnimi jeziki in njihovimi narečji, in sicer sta na zahodu to že imenovana romanska jezika, furlanščina in italijanščina, na vzhodu pa madžarski jezik. Za ponazoritev tega procesa prevzemanja

so v nadaljevanju vzorčno navedene značilne (bavarsko)staro- in srednjevisokonemške izposojenke v slovenščini, ki so dokumentirane tudi na dveh zemljepisno obrobni območjih slovenskega jezikovnega kontinuuma, in sicer v rezijanskem narečju primorske narečne skupine in v porabskih govorih prekmurskega narečja panononske narečne skupine.⁹

(Bavarsko)staro- in srednjevisokonemške občnoimenske izposojenke v slovenščini so npr.: stvnem. *fasta* → psl. *postb > nar. sln. *pöst*, rod. ed. *postä*, knj. sln. *pöst*, rod. ed. *pósta*, rez. *pöst* ['pöst], rod. ed. *posta* [pos'ta], porab. *póst*, rod. ed. *pósta*; stvnem. *fihila* > *fīla* → psl. *pila > knj. sln. *pīla*, rez. *pīla* ['pīla] 'žaga', porab. *pīla* 'pila'; stvnem. *wërd* → psl. *verd-ьnъ > knj. sln. *vrēden* [vrédən], rez. *wriden* [w'riden] 'zaslužen', porab. *vrēden* 'vreden'; stvnem. *gifatero* → psl. *botrb/**gotrb*¹⁰ > knj. sln. *bóter* [bótər], *bótra*, rez. *gōtra > *ōtra* ['ōtra] 'botra; prijateljica', porab. *bóter*, rod. ed. *bótra* 'boter', *bótra* 'botra'; stvnem. *scado* → psl. *škoda > knj. sln. *škóda*, rez. *škóda* [š'kóda], porab. *škóda*; stvnem. *hūs* [*xūs], rod. ed. *hūses* [*xūšes] → psl. *xyša, *xyža > knj. sln. *hīša*, rez. *hīša > *iša* ['iša] 'hiša', nar. sln. *hīža*, porab. *īža* 'hiša; soba'; stvnem. *missa* → psl. *mēša > knj. sln. *máša*, rez. *mēša > *miša* ['miša], porab. *mēša*; stvnem. *pfanna* → psl. *ponъ, tož. ed. *ponъbъ > knj. sln. *pónev* [pónəu], rod. ed. *pónve*, rez. *ponōw* [po'noū], rod. ed. *ponve* [pon've], porab. *pónev*, rod. ed. *pónve*; stvnem. *Karl* → psl. *korlb > knj. sln. *králj*, rod. ed. *králja*, rez. *kraj* [k'raj], rod. ed. *kraja* [k'raja],¹¹ porab. *kráu*, rod. ed. *krála*; stvnem. *scāri* → knj. sln. *škârje*, rez. *škarje* [š'karje], porab. *škarjice > *škarce*.

(Bavarsko)srednjevisokonemške občnoimenske izposojenke v slovenščini so npr.: srvnem. *wīse* [wīše] → nar. sln. *vīža* 'način; napev, melodija', rez. *wīža > *wuža* ['wuža] 'napev, melodija'; srvnem. *gewant* → nar. sln. *gvānt*, rod. ed. *gvānta* 'obleka', rez. *gwānt > *went* ['went], rod. ed. *gwānta > *wonta* ['wōnta], porab. *gvānt*, rod. ed. *gvānta*; srvnem. *rībisen* → sln. *rībež(en)* [rībež(ə)n], rez. *ribižat > *ribižet* [ribi'žet] 'ribati'; srvnem.

⁹ Gradivo porabskih govorov prekmurskega narečja je iz Mukič (2005), v katerem je dokumentirano besedje slovenskega narečnega govora kraja Gornji Senik / Felsőszölnök.

¹⁰ Stvnem. *gifatero* je bilo torej v slovenščino oz. njene starejše časovne različice prevzeto kot *botrb in *gotrb, pri čemer se (slovansko gradivo izkazuje poznopraslovanski prehod *a v *o* in prisotnost *-r-*, ki v srednji visoki nemščini onemi) zdita obe različici prevzeti v istem, tj. staro- in srednjevisokonemškem obdobju (nasprotno pa različne prevzeme iz različnih obdobj predpostavlja Bezljaj (1976: 35)).

¹¹ Prim. razliko med odrazi psl. *kōrlb, rod. ed. *korlá (b) > sln. *král, rod. ed. *krála > knj. sln. *králj*, rod. ed. *králja*, rez. *kraj* [k'raj], rod. ed. *kraja* [k'raja] in psl. *krājь, rod. ed. *krāja (a) > sln. *krāj, rod. ed. *krāja > knj. sln. *krāj*, rod. ed. *krāja*, rez. *krej* [k'rej], rod. ed. *kraja* [k'raja] 'kraj, konec'.

snīdære > *snīder* → nar. sln. *žnīdar*, rod. ed. *žnīdarja* ‘krojač’, rez. *žnjīder > *žnjīder* [ž'ñīder], rod. ed. *žnjīdarja* [ž'ñīdarja] (porab. *šnājder* je prevzeto nem. *Schneider*); srvnem. *gelīch* > *glīch* → nar. sln. *glīh* ‘raven, enak’, rez. *glīh > *lī* [l'ī] ‘raven, enak; čeravno’, porab. *glīh > *glī* ‘ravno, čeravno, čeprav’; srvnem. *vlēc* → nar. sln. *blèk*, rod. ed. *blekà*, knj. sln. *blèk*, rod. ed. *bléka* ‘zaplata’, rez. *blèk* [b'lèk], rod. ed. *blaka* [bla'ka], porab. *blèk*, rod. ed. *bléka* ‘trebuh’; srvnem. *vazzen* → nar. sln. *básati* ‘tlačiti, nakladati’, rez. *basat > *baset* [baset] ‘tlačiti, nakladati’; srvnem. *virmen* → knj. sln. *bīrmati*, rez. *bīrmat > *bīrmet* [bīrmet]; srvnem. *volgen* → knj. sln. *bōlgati > [bōūgati] > *bōgati*, rez. *bogat > *boet* [b'øet], porab. *bāugati*; srvnem. *mālære* → nar. sln. *mālar*, rod. ed. *mālarja* ‘pleskar, slikar’, rez. *moler* [moler], rod. ed. *molarja* [molarja] (ne samo na Solbici), porab. *mālati* ‘risati, slikati’; srvnem. *vlasche* → nar. sln. *flāša* ‘steklenica’, rez. *flaša* [f'laša] ‘steklenica’, porab. *flājša* ‘čutara’; srvnem. *leiter(e)* : bav. srvnem. *lōiter* → nar. sln. *lōjtra* ‘lestev’, rez. *lōjtra* [l'ōjtra]; srvnem. *sēgen* → nar. sln. *žégen* [žégən] ‘blagoslov’, rez. *se žēgnut > *se žēnot* [se l'ženot] ‘pokrižati se’; srvnem. *swach* → rez. *žboh > *žbo* [ž'bo] ‘šibek, slaboten’ (nar. sln. *švōh* je prevzeto pozneje).

Poleg občnih imen so bila preko stare in srednje visoke nemščine (po večini iz cerkvene latinščine) v slovenščino prevzeta tudi krščanska rojstna imena različnega izvora. Gledano z glasoslovnega vidika so v slovenščini nekatera med drugim prepoznavna po tipičnih šumnikih š, ž (staro- in srednjevisokonemška trdonebna pripornika š, ž, tj. glasova med sičnikoma s, z in šumnikoma š, ž, oba zapisana s črko <s>, sta bila namreč v slovenščino integrirana kot slovenska š, ž): nem. *Andreas* → sln. *Andraž*, nem. *Blasius* → sln. *Blaž*, nem. *Caspar* → sln. *Gašper*, nem. *Johannes* → sln. *Janež*, nem. *Lukas* → sln. *Lukež*, nem. *Matthaeus* → sln. *Matevž*, nem. *Matthias* → sln. *Matjaž*, nem. *Agnes* → sln. *Neža*, nem. *Erasmus* → sln. *Oražem*, nem. *Oswald* → sln. *Ožbolt*, nem. *Primus* → sln. *Primož*, nem. *Stephan* → sln. *Štefan*, nem. *Thomas* → sln. *Tomaž*, nem. *Ursula* → sln. *Uršula*, nem. *Sigismund* → sln. *Žigmund*. Iz svetniških imen so nastala tudi krajevna imena, ki vsebujejo sestavino (lat. *sanctus* ‘sveti’ →) nem. *Sankt* → sln. *Šent-* (*Šentvid*, *Šentjakob*, *Šentpeter*/*Sempeter*, *Šentjanž*, *Šentandraž*, *Šentpavel*, *Šentilj*, *Šentjur*, *Šentožbolt*, *Šentrupert*, *Šentjernež*, *Šentlenart*; tudi z obrušenim š- kot v *Šmohor*, *Šmarjeta*, *Šmihel*, *Šmiklavž*, *Špeter*, *Šmartin*, *Štanjel*).

Kar se tiče tovrstnih osebnih in zemljepisnih imen, je stanje v rezijanskem narečju nekoliko drugačno od tistega v ostalem delu slovenskega jezikovnega prostora. Med osebnimi imeni se pojavljajo oblike kot rez. *Blàž

> *Blež* [b'leš], rod. ed. *Blaža* [b'laža], *Matjāž > *Matjež* [mat'ješ], rod. ed. *Matjaža* [mat'jaža], *Tomāž > *Tomež* [to'meš], rod. ed. *Tomaža > *Tomoža* [to'mōža],¹² ki so najverjetneje prevzete iz nemščine. Kljub temu pa vsaj pri nekaterih osebnih imenih ni možno povsem izključiti njihovega furlanskega izvora ali morda celo ponovnega prevzema iz furlanščine ali poznejšega vpliva te na njihovo glasovno podobo (rez. *Jokup > *Jokop* ['jokop], rod. ed. *Jokupa* ['jokupa] je bilo prevzeto iz nem. *Jakob* po bavarskovisokonemškem prehodu *a/ā* v *o/ō*, pri čemer je »nenemški« ponaglasni *u* morda nastal pod vplivom furl. *Jacum*). Težava je v tem, da bi bila tako srednjevisokonemška *š, ž* kot furlanska *s, z* v slovenščino lahko prevzeta kot *š, ž* (furl. *paste* 'testenine' → rez. *pašta* ['pašta] 'testenine'; furl. *bausâr* 'lažnivec' → rez. *bawžar* [bau'žar], rod. ed. *bawžarja* [bau'žarja] 'lažnivec'). Medtem ko se za rez. *Štifēn* [š'tifēn], rod. ed. *Štifana* [š'tifana] z gotovostjo lahko reče, da je prevzeto furl. *Stiefin*, saj na to kaže integracija furl. *ie* kot rez. *ie > *i*, pa so primeri kot *Blāž > *Blež*, *Matjāž > *Matjež*, *Tomāž > *Tomež* težje razločljivi. Če prvotna kračina naglašena samoglasnika v teh imenih ni analoška, ni združljiva z njihovimi potencialnimi furlanskimi viri kot *Blās*, *Tomās*. To dejstvo bi potrjevalo nemški izvor tovrstnih imen. V krajevnih imenih pa prevzetega sln. *Šent-* ni zaslediti, običajno je rez. *Sint-/Sin-*, kar je prevzeto (in prilagojeno) furl. *Sant-/San-* (npr. rez. *Simpjēri* [simpl'jērə], rod. ed. *Simpjērina* [simpl'jērina] 'Špeter (Slovenov) / San Pietro al Natisone', kar je prevzeto furl. *San Pieri (dai Schlavons)* (it. *San Pietro degli Slavi* star., lat. *Sanctus Petrus Sclavorum*)).

Na glasovni ravni je bavarskovisokonemško jezikovno posredništvo pri prevzemu tako lastnih kot občnih imen med drugim možno prepoznati tudi po značilni glasovni spremembi bavarske visoke nemščine, namreč zaokroženju srednjevisokonemškega *a/ā* v široki *o/ō* okoli leta 1200 (nem. *Jakob* → rez. *Jokup > *Jokop* ['jokop], rod. ed. *Jokupa* ['jokupa]; srvnem. *mālære* → nar. sln. *mālar*, rod. ed. *mālarja* 'pleskar, slikar', rez. *moler* ['moler], rod. ed. *molarja* ['molarja] → *Moler* ['moler], rod. ed. *Molarja* ['molarja] ne na Solbici (kjer prihaja do prehoda *a > *ō* v prvotno dolgem naglašnem zlogu ob nosnem soglasniku), temveč drugod po dolini; sèm morda spada tudi rez. *Ploc* [p'loc], rod. ed. *Ploca* [p'lōca], če je po izvoru

¹² Kakovostna samoglasniška premena v rezijanščini je odraz prvotne kolikostne samoglasniške premene (rez. *Blež* [b'leš], rod. ed. *Blaža* [b'laža] = *Blāž*, rod. ed. *Blāža*, rez. *Matjež* [mat'ješ], rod. ed. *Matjaža* [mat'jaža] = *Matjāž*, rod. ed. *Matjāža*, rez. *Tomež* [to'meš], rod. ed. *Tomoža* [to'mōža] = *Tomāž*, rod. ed. *Tomāža*), kar pomeni, da je bil naglašeni samoglasnik v teh imenih prvotno kratek in bil v nezadnjih zlogih podaljšan (16. stoletje).

iz srvnem. *pla(t)z*, nem. *Platz* ‘(odprt) prostor’ (nar. sln. *pläc*, rod. ed. *pláca* ‘prostor, kraj; trg’).

Na besedotvorni ravni je bavarskovisokonemške izposojenke včasih možno prepoznati po nekaterih značilnih priponah, npr. po južnonemški manjšalni priponi *-l(e)* (severnonemška in knjižna manjšalna pripona je *-chen*) (König, 1998: 157).¹³ Rezijansko osebno ime z dvema različicama osnove **Bidr-* in *Bidarl-* in s podaljšavo osnove z *-n-* (posredno izpričano **Bidri*, rod. ed. **Bidrina* z žensko obliko *Bidrina* in neposredno dokumentirano *Bidarli*, rod. ed. *Bidarlina*) je morda v zvezi z nem. *Widder* ‘oven’, ki se pojavlja tudi kot priimek *Widder* na Koroškem (Feinig, Feinig 2004–2005: 328), in izkazuje pripono *-l(e)*.

(Karnijsko)furlanske prvine v rezijanskih osebnih imenih na Solbici

(Karnijsko)furlanska osebna imena, ki se pojavljajo kot prevzete prvine v rezijanskih osebnih imenih, so obravnavana s stališča jezika dajalca, torej furlanščine. Prikazane so njihove besedotvorne in glasovne lastnosti.

Gledano besedotvorno so (karnijsko)furlanska osebna imena, ki se pojavljajo kot prevzete prvine v rezijanskih osebnih imenih, lahko: 1) nes krajšana oblika osebnega imena: furl. **Gjildi* (moška oblika ženskega imena furl. *Gjilde*), *Marìn*, *Massimilián*, *Simón*; 2) skrajšana oblika osebnega imena (krn): furl. **Alfréd* (> *Alfrêt*) → **Fréd* (> *Frêt*); **Artigo* (> *Artic*) → **Tigo* (posredno dokumentirano v priimkih, poitalijančeno zapisanih kot *Artighello* → *Tighello*); 3) izpeljana nes krajšana oblika osebnega imena: furl. *But* (zapisano tudi *Boto/Botto*) → *Botin* (zapisano tudi *Bottin*) > **Butin*; *Càrli* → *Carlèt*, **Vergulìn* (posredno dokumentirano v priimku *Vergolini*); 4) izpeljana skrajšana oblika osebnega imena (izpeljanka krna) (furl. *Albèrt*, *Robèrt* → *Bèrt* → *Bèrtul*; ben. it. *Mènego* → furl. *Mènego* (> *Mèni*) → **Menegàt*. Furlanska izpeljana osebna imena, in sicer tako nes krajšana kot skrajšana, imajo značilne pripone, predvsem manjšalne (s temi se pri osebnih imenih tvorijo patronimiki in metronimiki) kot *-ìn* (furl. **Butin*, **Vergulìn*), *-èt* (furl. *Càrli* → *Carlèt*), *-ul* (furl. *Bèrtul*), *-àt* (furl. **Menegàt*,

¹³ Prim. nar. bav.-avstr. nem. *Platz* > *Plätz* ‘kraj, mesto’ → manjšalnica **Plätzl* > *Platzl* (za knj. *Plätzchen*), *Kasten* > *Kåsten* ‘omara’ → manjšalnica **Kåstl* > *Kastl* (za knj. *Kåstchen*), pri čemer se pri zapisovanju narečnega (npr. lastnoimenskega) besedja v knjižnem jeziku premene po preglasu ne beleži (imeni *Platz* in *Platzl* in ne **Plätzl*).

sèm zelo verjetno spada tudi etimološko nejasen, najverjetneje furlanski vir rez. *Ġukàt > *Ġuket*).

(Karnijsko)furlanske glasovne lastnosti, ki se odražajo v občno- in lastnoimenskih izposojenkah v rezijanskem narečju, so vzorčno prikazane na primeru nekaj značilnih furlanskih glasovnih sprememb in njihovem odražanju v rezijanščini.¹⁴

- (1) Romanski glasovni zaporedji *ka*, *ga* sta se v alpski romanščini (tj. furlanščini, dolomitski ladinščini in retoromanščini) palatalizirali v *ča*, *ža*, ki sta nato v nekaterih furlanskih narečjih otrdela (Šekli 2013: 302–303): rom. *ka, *ka > it. *ka* <ca>, *ga*, furl. *ča* <cja>, *ža* <gja> > *ča*, *ža* (lat. CASA(M) > it. *càsa*, furl. *cjàše* ‘hiša, dom’; lat. GALLU(M) > it. *gàllo*, furl. *gjàl* ‘petelin’). Furlanski *ž* se v novejšem besedju pojavlja tudi na mestu italijanskega *ž* (it. *giornàle* [ž-] : furl. *gjornâl* [ž-] ‘dnevnik, časopis’). Furlansko besedje s palataloma *č*, *ž* je bilo v rezijansko narečje prevzeto z domačima palataloma *ć*, *ź* (psl. *nòtь, rod. ed. *nòti (c) > knj. sln. *nôč*, rod. ed. *noči*, rez. *nuć* [‘nuć], rod. ed. *nōci* [‘nōćə] = lat. CHARTA(M) > it. *càrta*, furl. *cjàrte* ‘papir’ → rez. *ćarta* [‘ćarta] ‘papir’; psl. *dějāti > knj. sln. *dejāti*, rez. *djat > *ğat* [‘žat] ‘reči; dati, deti’ = furl. *gjornâl* → rez. *ğornal > *ğornol* [žor'nōl], rod. ed. *ğornala > *ğornola* [žor'nōla] ‘dnevnik, časopis’). Rezijansko osebno ime *Ćarpač* [ćar'pač], rod. ed. *Ćarpača* [ćar'pača] bi s svojo glasovno podobo, in sicer prav s prisotnostjo trdonebnika *ć*, kazalo na furl. *Cjarpàç, kar je glasovna vzporednica it. *Carpaccio* (prim. ime beneškega renesančnega slikarja Vittore *Carpaccio* (ok. 1465–1525/1526)).
- (2) Romanska ozka sredinska samoglasnika *ē, *ō sta se v karnijski furlanščini udvoglasila v dvoglasnika *ej*, *ou* (Frau 1984: 121): furl. *ē*, *ō* > karn. furl. *ej*, *ou* (lat. ACĒTU(M) > it. *acéto*, furl. *asēt* > karn. furl. *aseit* ‘kis’; lat. NERVŌSU(M), kot učena beseda prevzeto it. *nervoso*, furl. *nervôs* > karn. furl. *nervous* ‘živčen’). Furlanske besede z dvoglasnikoma *ei*, *ou* so bile v rezijanščino zelo verjetno prevzete z dvoglasnikoma **ej̃*, **oũ*, v katerih sta se pozneje ozka sredinska samoglasnika centralizirala, od koder sodobna odraza [ej̃], [oũ] (karn. furl. *aseit*, prevzeto kot rez. *ažejd* [ažej̃t], rod. ed. *ažejda* [ažej̃da] ‘kis’, in sicer še pred onezvenečenjem

¹⁴ Izhodiščna latinska oblika, iz katere so nastale romanske oblike (za večino samostalnikov je npr. izhodišče tožilniška oblika), je po romanistični tradiciji zapisana s pomajšanimi velikimi črkami. Glasovi, ki so v romanskih jezikih onemeli (npr. nekateri izglasni soglasniki in samoglasniki, ki so bili sinkopirani), so navedeni v oklepaju. Ljudskolatinske oblike, ki v klasični latinščini niso izpričane, so opremljene z zvezdico (*).

- izglasnega zvenečega nezvočnika $*-d > -t$; karn. furl. *nervous*, prevzeto kot rez. nesklonljivo *nerwöws* [ner'vɔʊs] 'živčen'). Rezijansko osebno ime *Frëjd* [f'rɛjɪt], rod. ed. *Frëjda* [f'rɛjɪda] je zelo verjetno v zvezi z osebnimi imeni furl. *Fredo* (leta 1289 *Fredo de Padua* v Guminu), *Freit* (leta 1412 *Spephano Freit* v Amaru), ki je morda skrajšana oblika osebnega imena furl. *Alfrêd* (it. *Alfrédo*) (Costantini, Fantini 2001: 365). Rezijanska oblika ustreza furlanski obliki *Freit* iz Amara, ki izkazuje karnijskofurlansko diftongizacijo $e > ej$ (furl. $*Frêd >$ karn. furl. $*Freid$).
- (3) Romanski nezveneči mehkonebni zapornik $*k$ v zvenečem okolju (tj. v položaju med samoglasnikom oz. zvočnikom in samoglasnikom oz. zvočnikom) je (podobno kot nezveneča $*t$, $*p$) v severozahodni romansčini šibel, in sicer se je glede na tipologijo glasovnih sprememb najverjetneje najprej ozvenečil v zveneči mehkonebni zapornik $*g$, ta pa se je (ne samo) v furlanščini nato verjetno najprej spirantiziral v zveneči mehkonebni pripornik $*\gamma$, se nato onezvenečil v nezveneči mehkonebni pripornik $*x$ in preko nezvenečega grlnega pripornika $*h$ končno onemel, torej po naslednji verigi glasovnih sprememb: furl. $*k / +[*V/R\_V/R] > *g > *\gamma > *x > *h > *ø$ (lat. AMĪCU(M) $>$ it. *amico*, furl. *amì* 'prijatelj'; lat. MEDICU(M) $>$ it. *médico*, furl. *mièdi* 'zdravnik'). Furlanizmi v rezijanščini izkazujejo starejše stopnje šibljenja romanskega $*k$, in sicer starejši $*g$ (lat. AMĪCU(M) $>$ it. *amico*, furl. $*amìgo$ ($>$ *amì*) 'prijatelj' $\rightarrow$ rez. *amìg* [a'mìk], rod. ed. *amìga* [a'mìga] 'prijatelj'; sèm morda spada tudi it. *Artico*, furl. $*Artìgo$ ($>$ *Artic*), skrajšano $*Tìgo$ $\rightarrow$ rez. $*Tìg > *Tyg$ ['tøk], rod. ed. $*Tìga$ ['tìga]) in mlajši $*x$ (it. *Odorico*, furl. $*Durìgo > *Durix$ ($>$ *Durì*) $\rightarrow$ rez. $*Durìh$, rod. ed. $*Durìha >$ Osojane *Durìh* [du'rix], rod. ed. *Durìhà* [du'rixə], Solbica *Durì* [du'ri], rod. ed. *Durìa* [du'rià]; it. *Doménico*, furl. $*Domènigo > *Domènix$ ($>$ *Domèni*), skrajšano $*Mènigo > *Mènix$ ($>$ *Mèni*) $\rightarrow$ rez. $*Menih$, rod. ed. $*Meniha >$ Osojane *Meneh* ['menex], rod. ed. *Menihà* ['menixə], Solbica *Meni* ['menə], rod. ed. *Menia* ['menia]). Če sta rez. *amìg* in *Tìg*- res prevzeta iz furlanščine (in ne morda iz beneške italijanščine), substitucija tipa furl. $*amìgo \rightarrow$ rez. *amìg* dokazuje, da je da ob prevzemu furl. $*amìgo$ rezijanščina zapornika $*g$ ni več poznala, torej da je do šibljenja tipa $*g > *\gamma > *x > *h > *ø$ najprej prišlo v rezijanščini in šele nato v furlanščini.¹⁵

¹⁵ Substitucija furl. $*Tìgo \rightarrow$ rez. $*Tìg > *Tyg$ potrjuje naslednjo relativno kronologijo glasovnih sprememb: 1) rez. $*g > *\gamma > *x > *h > *ø$, 2) rez. $*-i > ə$, 3) furl. $*g > *\gamma > *x > *h > *ø$.

- (4) Furlanski izglasni zvoneči nezvočnik *-d se je v furlanščini onezvenečil v -t. Furlanizmi v rezijanščini v teh primerih izkazujejo zvoneči nezvočnik, iz česar je možno sklepati, da je do onezvenečenja v furlanščini prišlo po prevzemu besedja v rezijanščino: karn. furl. *aseid (> *aseit*) → rez. *ažējd* [a'žej̥it], rod. ed. *ažējda* [a'žej̥ida]; karn. furl. *Freid (> *Freit*) → rez. *Frēj̥d* [f'rej̥it], rod. ed. *Frēj̥da* [f'rej̥ida].¹⁶

Sklep

Rezijanska osebna imena s tujejezičnimi prviniami so nastala na naslednje načine: 1) osebno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik (nem. *Jakob* → rez. *Jokup > *Jokop*; furl. *Bertul* → rez. *Bertul > *Bertol*); 2) osebno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem se pojavlja v krnjeni obliki (furl. *Massimilián* → rez. *Šimiljan > *Šimiljon*); 3) osebno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem je iz tega imena z izpeljavo nastalo novo ime (furl. *Simón* → rez. *Šimun* → *Šimunčić*); 4) osebno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem je bilo krnjeno in izpeljano (nem. *Johannes* → sln. *Janež/Janez* → *Jan* → rez. *Janka > *Jonka → im. mn. m *Jankini > *Jonkini*); 5) občno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem je bilo polastnoimenjeno (srvnem. *mesnære* 'cerkovnik' → rez. *měžner* 'cerkovnik' → *Měžner*); 6) občno ime je bilo iz jezika dajalca prevzeto v jezik prejemnik, v katerem je bilo iz njega tvorjeno osebno ime (srvnem. *drec*, nem. *Dreck* 'umazanija' → rez. *drēk* 'drek' → *Drikec*).

Rezijanska osebna imena s tujejezičnimi prviniami izkazujejo tudi nekatere jezikovne lastnosti jezikov dajalcev, izmed katerih so za genealoško jezikoslovno določitev vira izposoje povedne predvsem tiste na glasovni ravni. Značilna (bavarsko)visokonemška glasovna sprememba je zaokroženje srednjevisokonemškega *aā* v široki *o/ō* okoli leta 1200 (srvn. *mālære* 'pleskar, slikar' → rez. *moler* 'pleskar, slikar' → *Moler*), medtem ko je diagnostična (karnijsko)furlanska glasovna sprememba diftongizacija romanskih *ē, ō* v *eī, ou* (furl. *Alfréd (> *Alfrēt*) → *Fréd > karn. furl. *Freid (> *Freit*) → rez. *Frēj̥d*).

¹⁶ Substitucija tipa karn. furl. *aseid → rez. *ažējd*, karn. furl. *Freid → rez. *Frēj̥d* kaže na naslednjo relativno kronologijo glasovnih sprememb v karnijski furlanščini: 1) furl. *ē, ō* > karn. furl. *eī, ou*, 2) furl. *-d > -t.

Literatura

France BEZLAJ, 1976, 1981, 1995, 2005, 2007: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–V*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU.

Enos COSTANTINI, Giovanni FRANTINI, 2011: *I cognomi del Friuli*. Pasian di Prato: La Bassa / LithoStampa.

Anton FEINIG, Tatjana FEINIG, 2004–2005: *Familiennamen in Kärnten und den benachbarten Regionen*. Celovec/Klagenfurt: Mohorjeva/Hermagoras.

Giovanni FRAU, 1984: *I dialetti del Friuli*. Udine: Società Filologica Friulana.

– –, 1989: Friaulisch: Areallinguistik / Friulano: aree linguistiche. *Lexikon der romanistischen Linguistik* III. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 627–636.

Metka FURLAN, 2013: *Novi etimološki slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU, Založba ZRC.

Helena JAZBEC, 2007: *Nemške izposojenke pri Trubarju: na primeru besedila Ena dolga predgovor*. (Linguistica et philologica, 17). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Janez KEBER, ³2001 (¹1986): *Leksikon imen*. Celje: Mohorjeva družba.

Werner KÖNIG, ¹²1998 (¹1978): *DTV-Atlas: Deutsche Sprache*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.

Eberhard KRANZMAYER, 1956: *Historische Lautgeographie des gesamtbairischen Dialektraumes*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Tito MANIACCO, 2007 (1985): *Storia del Friuli*. Roma: New Compton editori.

Pavle MERKÛ, 1982: *Slovenski priimki na zahodni meji*. Trst: Mladika.

– –, 1993: *Svetniki v slovenskem imenoslovju*. Trst: Mladika.

– –, 2004: *1300 primorskih priimkov*. Trst: Mladika.

Francek MUKIČ, 2005: *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar*. Szombathely: Zveza Slovencev na Madžarskem.

Luigia NEGRO ŠIMILIJONAWA, Sandro QUAGLIA ĠUKET, 2011: *Dila tu-w Reziji. Principali mestieri ed attività passati e presenti in Val Resia*. Resia/Rezija: Associazione Culturale »Museo della Gente della Val Resia«, Cividale del Friuli/Čedad: Most società cooperativa.

Giulio Andrea PIRONA, ²1992 (¹1935): *Il nuovo Pirona: vocabolario friulano*. Aggiunte e correzioni riordinate da Giovanni Frau per la seconda edizione (1992). Udine: Società Filologica Friulana.

Maks PLETERŠNIK, ²2006 (¹1894–1895): *Slovensko-nemški slovar I–II*. Transliterirana izdaja. Uredila Metka Furlan. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Fran RAMOVŠ, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika II. Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Mitja SKUBIC, ²2002 (¹1988): *Romanski jeziki*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za romanske jezike in književnosti.

—, ⁴2007 (¹1989): *Uvod v romansko jezikoslovje*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za romanske jezike in književnosti.

SLA 2011(–2016) = Jožica ŠKOFIC idr.: *Slovenski lingvistični atlas 1(–2)*. (Zbirka Jezikovni atlas.) Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Marko SNOJ, ¹1997 (³2016): *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC.

SSKJ² = *Slovar slovenskega knjižnega jezika I–II*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, ²2014 (¹1970–1991).

Han STEENWIJK, 1992: *The Slovene dialect of Resia: San Giorgio*. (Studies in Slavic and general linguistics 18.) Amsterdam, Atlanta: Rodopi.

—, 1994: *Ortografia resiana / Tö jošt rozajanskë pisanjë*. Padova: CLEUP.

—, 1999: *Grammatica pratica resiana: Il sostantivo*. Padova: CLEUP.

—, 2005: *Piccolo dizionario ortografuico resiano / Mali bisidnik za tö jošt rozajanskë pisanjë*. Padova: CLEUP.

Hildegard STRIEDTER-TEMPS, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Agata ŠEGA, 1998: Contributo alla conoscenza dei latinismi e romanismi antichi in sloveno, *Linguistica* 38/2, 63–85.

—, 2007: Nekaj ugotovitev o glasovnih značilnostih vulgarnolatinskih predlog za starejše latinizme in romanizme v slovenščini, *Jezikoslovni zapiski* 13/1–2, 397–408.

—, 2013: Quelques pistes pour l'investigation des traces des premiers contacts linguistique slavo-romans dans la toponymie slovène, *Linguistica* 53/1, 17–29.

Matej ŠEKLI, 2013: Metodologija določanja plasti mlajših romanizmov v slovenščini, *Jezikoslovni zapiski* 19/2, 291–315.

—, 2015: Pomenska polja nemških izposojenk v slovenščini, *Jezikoslovni zapiski* 21/2, 31–44.

—, 2015: Rezijanščina: geneolingvistična in sociolingvistična opredelitev, *Poznańskie Studia Slawistyczne* 8, 199–213.

—, 2018: *Tipologija lingvogenez slovanskih jezikov* (Linguistica et philologica, 37.) Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

—, 2020: Relativna in absolutna kronologija (bavarsko)staro- in srednjevisokonemških izposojenk v slovenščini, *Jezikoslovni zapiski* 26/1, 7–25.

—, 2021: I nomi di casato e i nomi *in vulgo* delle case di Stolvizza / Solbica in Val Resia. Enzo Caffarelli, Franco Finco (ur.): *Atti del Terzo Convegno di Toponomastica Friulana (Gorizia / Nova Gorica, 7 - 9 novembre 2019)*. Udine: Società filologica friulana. 285–316.

Peter ŠTIH, 2016: Od 6. do konca 15. stoletja. Peter Štih, Vasko Simoniti, Peter Vodopivec: *Slovenska zgodovina I–II*. Ljubljana: Modrijan. 35–221.

ZSSP = *Začasni slovar slovenskih priimkov*. Odgovorni urednik France Bezljaj. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1974.

(BAVARIAN) HIGH GERMAN AND (CARNIAN) FRIULIAN ELEMENTS IN RESIAN PERSONAL NAMES

As far as their source is concerned, Resian personal names that contain borrowed features can be systematized as follows: 1) the anthroponym in question was borrowed as such into Resian (Germ. *Jakob* → Res. *Jokup > *Jokop*; Friul. *Bèrtul* → Res. *Bertul > *Bertol*); 2) the anthroponym borrowed into Resian occurs in a shortened form (Friul. *Massimilián* → Res. *Šimiljan > *Šimiljon*); 3) the anthroponym borrowed into Resian was secondarily enlarged by a Slavic suffix (Friul. *Simón* → Res. *Šimun* → *Šimunčič*); 4) the anthroponym borrowed into Resian was shortened and secondarily enlarged by a Slavic suffix (Germ. *Johannes* → Slov. *Janež/Janez* → *Jan* → Res. *Janka > *Jonka → Npl m *Jankini > *Jonkini*); 5) the anthroponym in question is based on an underived borrowed appellative (Middle High German *mesnære* ‘sexton’ → Res. *měžner* ‘id.’ → *Měžner*); 6) the anthroponym in question is based on a borrowed appellative, from which it is morphologically derived (Middle High German *drec*, Germ. *Dreck* ‘dirt’ → Res. *drëk* ‘shit’ → *Drikec*).

Resian personal names based on borrowed items naturally reflect several linguistic characteristics of the donor languages. Among these it is the phonetic peculiarities that will be the most decisive for linguistic affiliation of the source: a typical (Bavarian) High German phonetic feature is the rounding of Middle High German *a/ā* to an open *o/ō* datable to around 1200 CE (cf. Middle High German *mālære* ‘painter’ → Res. *moler* ‘id.’ → *Moler*), while the absolutely diagnostic (Carnian) Friulian phonetic trait is the diphthongisation of Romance *ē, ē̄* to *eĭ, oĭ* (cf. Friul. *Alfréd (> *Alfrêt*) → *Frêd > Carn. Friul. *Freid (> *Freit*) → Res. *Frëjd*).